

Renata Matysik-Pejas¹
Katedra Agrobiznesu
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
Kraków

Procesy rozwojowe rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2003-2007

Development processes of the organic farming in Poland in years 2003-2007

Abstract. Developmental tendencies of the organic farming in Poland in years to 2003-2007 were presented. Benefits from this way of farm management as an alternative to the conventional farming were described. Changes of the number of organic producers, the acreage of the ecological agricultural lands and the structure of the sector according to the size of organic farms were characterised as well as the number of eco-friendly food processing factories. Selected problems concentrating on the infrastructure of the organic food market in Poland were also presented.

Key words: organic farming, organic farms, organic food

Synopsis. W opracowaniu przedstawiono tendencje rozwojowe rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2003-2007. Zaprezentowano korzyści płynące z tego sposobu prowadzenia gospodarstw rolniczych, jako alternatywy dla konwencjonalnego rolnictwa. Scharakteryzowano zmiany dotyczące liczby producentów ekologicznych, powierzchni ekologicznych użytków rolnych ogółem, struktury sektora według wielkości gospodarstw oraz liczby przetwórci ekologicznych. Przedstawiono również wybrane zagadnienia dotyczące infrastruktury rynku żywności ekologicznej w Polsce.

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne, gospodarstwa ekologiczne, żywność ekologiczna

Wstęp

Intensywny rozwój gospodarczy spowodował wiele niekorzystnych następstw społecznych i ekologicznych (jak np. zanieczyszczenie powietrza, wody, gruntów, zmiany klimatyczne) zarówno na świecie, jak i w Polsce. Zachodzi więc potrzeba korekty dotychczasowej drogi rozwoju gospodarki i rolnictwa przez upowszechnianie koncepcji rozwoju zrównoważonego. Z punktu widzenia celów ekologicznych i społecznych w ideę takiego rozwoju najlepiej wpisuje się rolnictwo ekologiczne [Runowski 2004]. Rolnictwo ekologiczne wpisuje się w rozwój zrównoważony ze względu na wielość osiągniętych celów i korzyści ściśle korespondujących z nowym podejściem do obecnego i przyszłego rozwoju. Korzyści płynące z rolnictwa ekologicznego mają wiele aspektów, do których można zaliczyć [Łuczka-Bakuła 2007]:

- ekonomiczno-społeczne: zapobiega nadmiernemu odpływowi ludności wiejskiej, pozwala utrzymać miejsca pracy na wsi, cechuje się niskim poziomem wsparcia, jest energooszczędne;
- środowiskowe: zwiększa żyzność gleby, zachowuje różnorodność biologiczną, w minimalnym stopniu obciąża środowisko;

---

¹Dr inż., al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków; tel.(012) 66-24-373; e-mail: rmatysi@cyf-kr.edu.pl

- etyczno-estetyczne: zachowuje zróżnicowany krajobraz rolniczy, kieruje się zasadami etyki środowiskowej;
- zdrowotne: zapewnia wysoką wartość odżywczą produktów, dostarcza produkty o wysokiej wartości zdrowotnej.

Liczne badania europejskie pokazują, że rolnictwo ekologiczne wymaga o 30% więcej miejsc pracy niż rolnictwo nie-ekologiczne. Duże zaangażowanie w lokalną sprzedaż pozwala na utrzymanie pieniędzy w lokalnej gospodarce. Rolnictwo ekologiczne wspiera również rozwój turystyki [Międzynarodowa... 2008].

W Polsce ze względów ekonomicznych i społecznych ma uzasadnienie dwutorowy rozwój rolnictwa. Celowy jest z jednej strony rozwój gospodarstw zapewniających wysoką efektywność ekonomiczną i respektujących podstawowe wymogi ochrony środowiska, zaś z drugiej rozwój gospodarstw ekologicznych, zapewniających wykorzystanie posiadanych atutów środowiskowych oraz społeczno-kulturowych i produkujących żywność dla bardziej wymagających konsumentów krajowych i zagranicznych [Runowski 2004].

Definicji odnoszących się do rolnictwa ekologicznego jest wiele. Jednak ostatnio, prawie po trzech latach intensywnej pracy, grupa robocza Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM) na nowo zdefiniowała ten rodzaj rolnictwa. Definicja ta zostanie ratyfikowana w trakcie zgromadzenie ogólnego IFOAM, podczas jego następnej sesji w czerwcu 2008 w miejscowości Vignola (Włochy). Według nowej definicji rolnictwo ekologiczne to system produkcji, który utrzymuje zdrowie gleb, ekosystemów i ludzi. Opiera się na naturalnych procesach, bioróżnorodności oraz cyklach przystosowanych do lokalnych warunków. Rolnictwo ekologiczne łączy tradycję, innowację i naukę w celu korzystnego oddziaływania na środowisko i promuje uczciwe stosunki i dobrą jakość życia dla wszystkich w to zaangażowanych².

Termin rolnictwo ekologiczne długo był w Polsce krytykowany jako bezsensowny i propagandowy. Natomiast zbitka słowna żywność ekologiczna, skrót myślowy pojęcia żywności pochodzącej z rolnictwa ekologicznego, robi błyskawiczną karierę i choć jest niepoprawna znaczeniowo, wydaje się, że funkcjonuje już jako termin. Stanowi odpowiednik angielskiego terminu „organic food”, czyli żywności organicznej, wytworzonej w systemie zdolnym do samoregulacji, czyli w rolnictwie ekologicznym, i przetwarzanej w prosty sposób, z troską o zachowanie specjalnych walorów surowca. Ten szeroki zakres znaczeniowy rolnictwa ekologicznego przypomina, że prawdziwa jakość żywności ma swój początek w glebie i, o ile metody przetwórstwa jej nie zniszczą, przenosi się na produkty przetworzone. Objęcie ekologicznej produkcji żywności regulacją prawną pozwala uniknąć samowoli w jej znakowaniu. Regulacje prawne określają precyzyjne kryteria produkcji ekologicznej, jej kontroli oraz znakowania produktów jako pochodzących z rolnictwa ekologicznego [Sołtysiak 2008].

Gdy Polska wstępowała do UE, zobowiązała się do przestrzegania regulacji prawnych dotyczących rolnictwa ekologicznego. Podstawowe normy prawne w tym zakresie stanowią rozporządzenie Rady WE nr 2092/91 z 24.06.1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych [Rozporządzenie Rady... 1991] oraz rozporządzenie Komisji WE nr 94/92 z 14.01.1992 r. [Rozporządzenie Komisji... 1992]. Najważniejszym dokumentem wypełniającym zalecenia powyższych rozporządzeń oraz uściślającym warunki prowadzenia upraw ekologicznych

---

²Tłumaczenie własne.

na terenie Polski jest ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym [Ustawa... 2004].

Metodyka

Celem opracowania jest przedstawienie tendencji rozwojowych zachodzących w rolnictwie ekologicznym w Polsce. Do analizy przyjęto lata 2003-2007. Część analiz przeprowadzono dla okresu 2003-2006, ze względu na niedostępność danych dotyczących roku 2007. W opracowaniu wykorzystano dane wtórne pochodzące z literatury przedmiotu, informacje zawarte w raportach o stanie rolnictwa ekologicznego ze stron internetowych Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz dane statystyki masowej GUS.

Tendencje w rolnictwie ekologicznym w Polsce

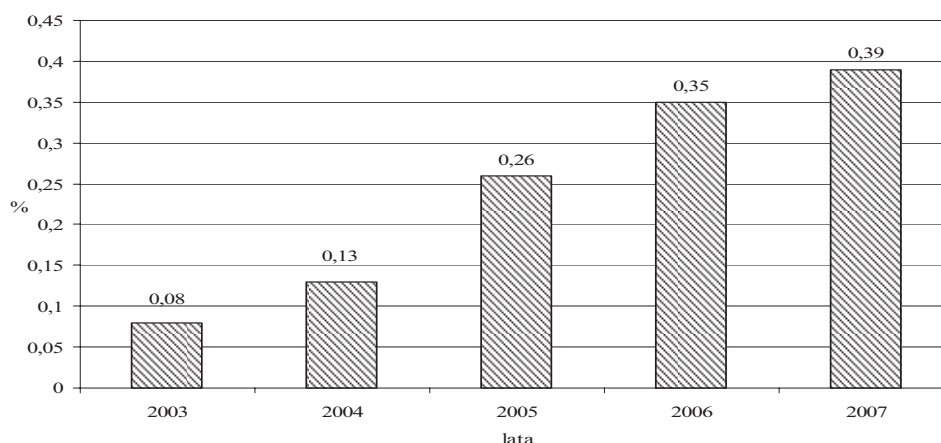
W Polsce rolnictwo ekologiczne miało swój początek jeszcze w czasach przedwojennych. Od roku 1930 tzw. metodą biodynamiczną prowadził swój 1.760 hektarowy majątek w Szelejewie koło Gostynia hrabia Stanisław Karłowicz, senator II Rzeczypospolitej. Aktywnie propagował on tę metodę gospodarowania, wydał kilka broszur instruktażowych oraz organizował szkolenia w swoim majątku. Był on też współzałożycielem *Towarzystwa Krzewienia Zasad Życia i Gospodarki Zgodnie z Przyrodą*, którego organem było czasopismo *Biologia i Życie*. Po wojnie rolnictwo ekologiczne poszło w zapomnienie. Ponownie zaczęto do niego wracać w latach 80. Pierwszy kurs rolnictwa biodynamicznego zorganizowano w Warszawie w roku 1984. We wrześniu 1989 r. zostało zarejestrowane pierwsze w kraju Stowarzyszenie Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi „EKOLAND” w Przysieku k/Torunia, które już w 1990 r. przeprowadziło pierwszą inspekcję w gospodarstwach rolnych i wydało 27 atestów potwierdzających przestawienie się gospodarstw rolnych na produkcję metodami ekologicznymi.

Polska ma ogromne możliwości wytwarzania żywności metodami ekologicznymi. To, co uważane było dotąd za bolączkę polskiego rolnictwa i jego ułomność, a mianowicie niskie zużycie nawozów i środków ochrony roślin, teraz okazać się może atutem. Dzięki temu jakość ekologiczna przestrzeni produkcyjnej w rolnictwie oraz jej bogactwo różnorodności biologicznej należą do najlepszych w Europie.

Ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi rolnictwa ekologicznego w Polsce jest przeważający udział rodzinnych gospodarstw rolnych, zwykle o wielokierunkowej produkcji. Wiele z nich, przy pomocy niewielkich nakładów organizacyjnych i finansowych, może rozpocząć produkcję żywności metodami ekologicznymi [Pilarski, Grzybowska i Brzeziński 2003].

Jak wspomniano wcześniej o rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce można mówić od końca lat 80-tych XX wieku. Początkowo rozwój tej formy gospodarowania był powolny i nie budził dużego zainteresowania wśród rolników. Jedną z przyczyn stosunkowo wolnego rozwoju rolnictwa ekologicznego był fakt, że do 1998 r. nie istniał

praktycznie system wsparcia finansowego dla tego typu działalności³. W 1998 r. po raz pierwszy wprowadzono dotacje do kosztów kontroli gospodarstw ekologicznych. Dotacja ta udzielana była jednostkom kontrolnym. W roku 1999 wprowadzono również dotację do powierzchni upraw ekologicznych. Beneficjentami tego wsparcia byli rolnicy prowadzący ekologiczne gospodarstwa rolne, w tym także rolnicy przestawiający gospodarstwa konwencjonalne na ekologiczne⁴ [Luczka-Bakuła 2007]. Dopiero od tego czasu notuje się stały wzrost liczby gospodarstw ekologicznych. Jednak w dalszym ciągu gospodarstwa ekologiczne stanowią niewielką część ogólnej liczby gospodarstw rolnych (rys. 1).

Rys. 1. Udział liczby producentów ekologicznych w liczbie gospodarstw rolnych ogółem w Polsce w latach 2003-2007, %

Fig. 1. Participation of the number of organic farms in the number of all farms in Poland in years 2003-2007, %
 Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznik statystycznego rolnictwa [Rocznik... 2007]

W analizowanym okresie odsetek gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi (zarówno posiadających certyfikaty jak i w okresie przestawiania) zwiększył się z 0,08% w 2003 r. do 0,39% w połowie 2007 r. Wzrost ten nastąpił przy jednoczesnym spadku liczby gospodarstw ogółem w Polsce z 2 845 935 w roku 2003 do 2 579 000 w połowie 2007 roku.

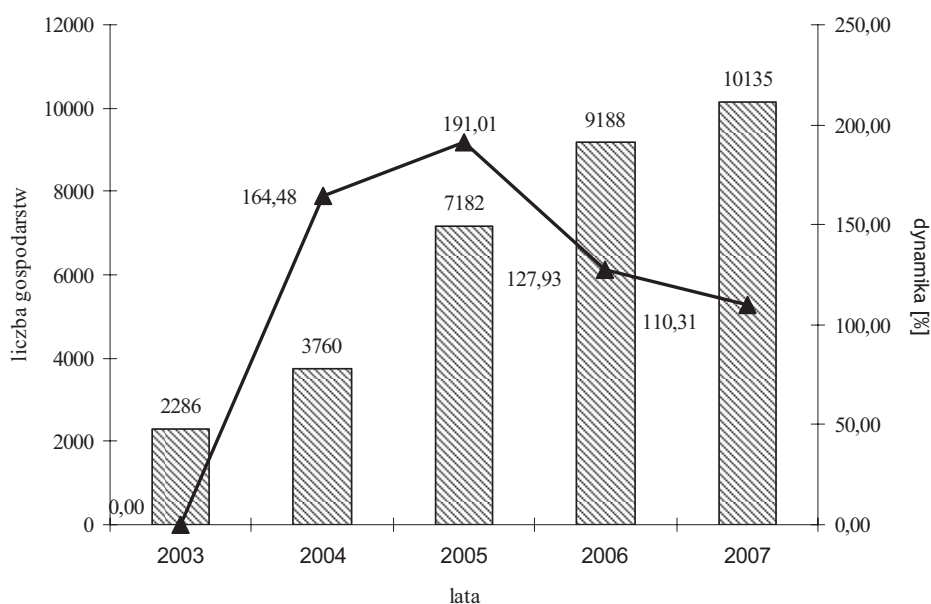
W połowie 2007 r. w porównaniu do roku 2003 odnotowano ponad cztero- i półkrotny wzrost liczby gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi.

W 2004 roku, w porównaniu do poprzedniego, liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce wzrosła o 1474, natomiast w 2005 r. w odniesieniu do 2004 r. o 3423 gospodarstw. W 2006 r. liczba producentów rolnych prowadzących produkcję metodami ekologicznymi wynosiła 9188, zaś na dzień 30 czerwca 2007 roku 10135. Stanowi to wzrost w stosunku

³ Badania efektywności ekonomicznej gospodarstw ekologicznych przeprowadził w 2004 r. IUNiG w Puławach. Wyniki tych badań pokazują, iż rolnictwo ekologiczne może być konkurencyjne wobec rolnictwa konwencjonalnego. Jednakże z reguły podstawą opłacalności tego sposobu gospodarowania są wyższe ceny ziemiopłodów oraz dopłaty (dotacje) uzyskiwane z tytułu gospodarowania przyjaznego dla środowiska [Efektywność... 2004].

⁴ W obowiązującym systemie wsparcia wyższe stawki otrzymują gospodarstwa w okresie przestawiania niż gospodarstwa posiadające certyfikat. Dotacje w okresie produkcji certyfikowanej, kiedy rolnik może sprzedawać swoje produkty na rynku jako ekologiczne, są niższe o około 30%.

do roku poprzedniego o 947 producentów (rys. 2.). Mimo stałego wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych w latach 2003-2007, dynamika tego zjawiska maleje. Największą dynamikę tworzenia gospodarstw ekologicznych odnotowano w 2004 i 2005 roku. Liczba tych gospodarstw wzrosła w stosunku do roku poprzedniego w tych latach odpowiednio o 64,48% oraz aż o 91%. Natomiast w latach następnych, tj. w roku 2006 oraz 2007 dynamika tworzenia gospodarstw ekologicznych była już znacznie niższa.

Rys. 2. Liczba producentów ekologicznych w Polsce w latach 2003-2007

Fig. 2. Number of organic producers in Poland in years 2003-2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Rocznik... 2007] oraz [Stan... 2008]

Liczby producentów prowadzących produkcję metodami ekologicznymi różnią się pomiędzy poszczególnymi województwami (tabela 1). Do przodujących pod względem liczby producentów ekologicznych należą województwa małopolskie, podkarpackie, lubelskie, mazowieckie. Tendencja ta związana jest m.in. z rozdrobnieniem agrarnym gospodarstw w tych regionach (największe rozdrobnienie gospodarstw występuje w woj. małopolskim oraz podkarpackim) oraz, co się z tym wiąże, niską towarowością i konkurencyjnością gospodarstw konwencjonalnych, a także ze stosunkowo niskim zanieczyszczeniem środowiska większości tych części kraju lub łatwym dostępem do dużych rynków zbytu (np. woj. mazowieckie). Z kolei niewielka liczba producentów ekologicznych występuje w województwach opolskim, śląskim oraz kujawsko-pomorskim.

Największą dynamikę wzrostu liczby gospodarstw w roku 2007 w stosunku do roku 2003 odnotowano w przypadku województwa lubuskiego (blisko 14,5-krotny wzrost), zachodniopomorskiego (ponad 8,5-krotny wzrost), wielkopolskiego (prawie 8-krotny wzrost), łódzkiego (blisko 7-krotny wzrost) i podlaskiego (ponad 5,5-krotny wzrost).

Tabela 1. Liczba producentów rolnych prowadzących produkcję metodami ekologicznymi w latach 2004-2007 według województw

Table 1. Number of organic producers in years 2003-2007 by voivodeships

Województwo	Lata					Wskaźnik dynamiki (rok 2007 do roku 2003), %
	2003	2004	2005	2006	2007*	
Dolnośląskie	110	197	393	481	552	501,82
Kujawsko-pomorskie	62	89	143	173	192	309,68
Lubelskie	263	393	773	1072	1172	445,63
Lubuskie	20	66	190	256	289	1445,00
Łódzkie	34	71	174	218	231	679,41
Małopolskie	407	697	1191	1363	1574	386,73
Mazowieckie	249	434	849	1028	1124	451,41
Opolskie	19	26	36	46	50	263,16
Podkarpackie	288	430	852	1164	1307	453,82
Podlaskie	122	207	482	628	702	575,41
Pomorskie	46	66	181	222	232	504,35
Śląskie	33	47	93	116	124	375,76
Świętokrzyskie	382	547	787	892	924	241,88
Warmińsko-mazurskie	126	244	432	586	607	481,75
Wielkopolskie	40	70	201	265	318	795,00
Zachodniopomorskie	85	176	405	678	737	867,06
Razem	2286	3760	7182	9188	10135	443,35

*Stan na 30 czerwca

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Stan... 2007] oraz [Stan... 2008]

Analogicznie do wzrostu liczby gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi rośnie powierzchnia użytków rolnych, na których produkcja ta ma miejsce. W okresie od 2003 do 2006 wzrosła ona ponad cztery i półkrotnie (4,57) z 49928,4 ha do 228038,2 ha (tabela 2).

Tabela 2. Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych w latach 2003-2006, ha

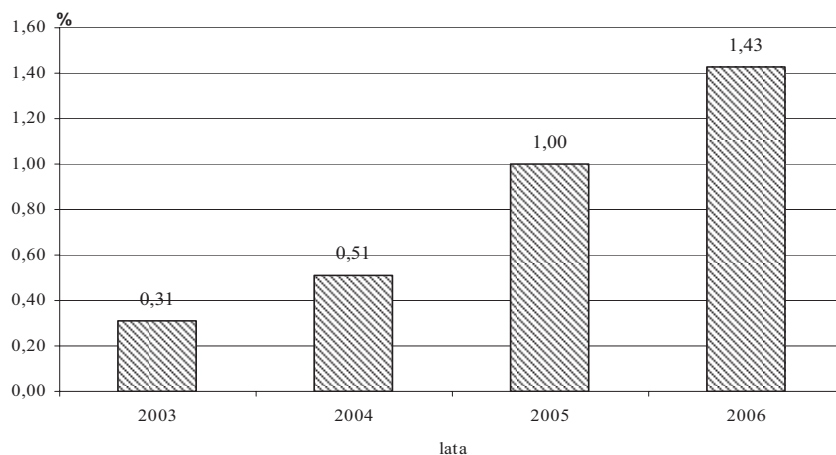
Table 2. Area of the ecological agricultural lands in years 2003-2006, hectare

Powierzchnia użytków rolnych	Rok				Wskaźnik dynamiki (rok 2006 do roku 2003), %
	2003	2004	2005	2006	
Użytki ekologiczne	49 928,4	82 730,1	159 709,4	228 038,2	456,73

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS [Rocznik... 2007]

Pomimo ponad czterokrotnego wzrostu powierzchni użytkowanej metodami ekologicznymi nadal stanowi ona niewielki odsetek w stosunku do powierzchni użytków

rolnych ogółem w Polsce. W analizowanych latach stanowiła ona odpowiednio od 0,31% w 2003 roku do 1,43% w roku 2006.

Rys. 3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w stosunku do użytków rolnych ogółem w Polsce w latach 2003-2006, %

Fig. 3. Participation of the area of the ecological agricultural lands in the area of all farmlands in Poland in years 2003-2006, %

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS [Rocznik... 2007]

Tabela 3. Liczba i struktura zbiorowości gospodarstw ekologicznych według wielkości w latach 2003-2006

Table 3. Number and structure of the organic farms population according to their size in years 2003-2006

Powierzchnia, ha	Rok								Wskaźnik dynamiki (rok 2006 do roku 2003), %
	2003		2004		2005		2006		
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	
do 5	619	27,08	699	18,59	2 002	27,88	2 434	26,49	393,21
5-10	613	26,82	962	25,58	1 879	26,16	2 375	25,85	387,44
10-20	540	23,62	1 009	26,83	1 516	21,11	1 939	21,10	359,07
20-50	315	13,78	668	17,76	1 017	14,16	1 333	14,51	423,17
50-100	125	5,47	247	6,57	496	6,91	698	7,60	558,40
powyżej 100	74	3,24	175	4,65	272	3,79	409	4,45	552,70
Razem	2286	100,0	3760	100,0	7182	100,0	9188	100,0	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Rolnictwo... 2004] i [Stan... 2007]

W analizowanym okresie lat 2003-2006 zmienia się także, aczkolwiek w niewielkim zakresie, struktura zbiorowości gospodarstw ekologicznych pod względem wielkości. Nadal dominują w niej gospodarstwa małe do 10 ha, stanowiące ponad połowę wszystkich gospodarstw ekologicznych, ale powoli rośnie także udział gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha. W 2003 roku takich gospodarstw było w sumie 8,71%, a w 2006 roku 12,05%. W całym okresie liczba tych gospodarstw zwiększyła się ponad pięć i półkrotnie.

Ponad jedenastokrotny wzrost liczby przetwórní ekologicznych, jaki nastąpił w latach 2003-2007, jest wynikiem wzrostu liczby producentów ekologicznych, a więc potencjalnych dostawców surowca i dostosowania się do tego możliwości przetwórczych. Z drugiej strony wzrost ilościowy powoduje rozproszenie przetwórstwa. Jednak należy zjawisko to rozpatrywać jako swego rodzaju postęp, bowiem wielu rolników sprzedawało (część nadal to robi) produkcję wytworzoną metodami ekologicznymi do przetwórní konwencjonalnych.

Tabela 4. Liczba przetwórní ekologicznych w latach 2003-2007

Table 4. Number of eco-friendly food processing factories in years 2003-2007

Liczba przetwórní	Rok					Wskaźnik dynamiki (rok 2007 do roku 2003), %
	2003	2004	2005	2006	2007*	
Przetwórní ekologiczne	22	55	90	167	249	1131,81

*Stan na 30 czerwca

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji [Rolnictwo... 2004] i [Stan... 2007] oraz [Stan... 2008]

Rolnicy ciągle niezbyt chętnie decydują się na przestawienie gospodarstwa z tradycyjnego na ekologiczne. Do głównych powodów należy zaliczyć konieczność sporządzenia pięcioletniego planu rozwoju gospodarstwa. Konieczne jest też prowadzenie pełnej dokumentacji wszystkich zabiegów agrotechnicznych. W pierwszych latach przestawiania gospodarstwa trzeba też liczyć się ze znacznie mniejszymi plonami. Jednak z prognoz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wynika, że gospodarstw ekologicznych będzie w Polsce przybywać i do końca 2010 roku ma ich być około 15 tys., a ich łączna powierzchnia wyniesie 300 tys. ha.

Rynek żywności ekologicznej

Rynek żywności ekologicznej w Polsce, podobnie, jak w większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej, znajduje się w początkowej fazie rozwoju. W krajach tych ma on wiele cech wspólnych, i to zarówno po stronie popytu, jak i podaży. Charakteryzuje go stosunkowo niewielki rodzimy popyt na produkty ekologiczne, niski udział regularnych nabywców oraz niedostateczny poziom wiedzy konsumentów na temat kontroli, certyfikacji i oznakowania produktów ekologicznych. Ze względu na istniejące bariery popytu i trudności ze zbytem na rynku wewnętrznym znaczna część tych produktów jest sprzedawana jako żywność konwencjonalna, co stawia pod znakiem zapytania sens stosowania ekologicznych metod produkcji [Łuczka-Bakuła 2007].

W odróżnieniu od „starych” krajów Unii Europejskiej w większości nowych krajów członkowskich dominuje sprzedaż bezpośrednia żywności ekologicznej. Wyjątkiem są Czechy, gdzie najważniejszym miejscem sprzedaży żywności ekologicznej są sieci supermarketów, natomiast sprzedaż bezpośrednia odgrywa rolę uzupełniającą. Sprzedaż bezpośrednia jest znacznie częściej podstawowym kanałem sprzedaży w gospodarstwach małych, często przestrzennie rozproszonych, które mają ograniczone możliwości rozwijania innych form sprzedaży [Żakowska-Biemans 2006]. Struktura dystrybucji produktów ekologicznych w Polsce przypomina inicjalną fazę rozwoju rynku produktów ekologicznych w krajach UE. W Polsce trudno mówić o zorganizowanej sieci obrotu

produktami ekologicznymi. Do najważniejszych i najczęściej wykorzystywanych form organizacji sprzedaży żywności ekologicznej należą sprzedaż z gospodarstwa, sprzedaż do sklepu specjalistycznego, do przetwórci konwencjonalnej, na targowisku oraz do przetwórci ekologicznej [Żakowska-Biemans i Gutkowska 2003].

Wprowadzenie produktów ekologicznych do sieci supermarketów może wiązać się z pewnymi trudnościami, np. z ubogą ofertą producentów, brakiem zapewnienia ciągłości dostaw, wysokimi cenami, niewielkim popytem, czy obawą przed bardziej konkurencyjnymi produktami znajdującymi się już w ofercie handlowej [Nestorowicz 2006]. Analiza dotychczasowych doświadczeń z zakresu organizacji kanałów sprzedaży żywności ekologicznej wskazuje, że można wyróżnić następujące czynniki wpływające na rozwój kanałów sprzedaży żywności ekologicznej [Żakowska-Biemans 2006]:

- poziom i struktura podaży produktów rolnictwa ekologicznego,
- stan przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego,
- preferencje konsumentów w stosunku do kanałów sprzedaży żywności, poziom dochodów, jakimi dysponują konsumenci,
- rozwój systemu dystrybucji żywności w danym kraju czy regionie, tempo zmian w tym zakresie,
- udział importu produktów rolnictwa ekologicznego w ofercie podaży,
- systemy wsparcia w zakresie organizowania systemu dystrybucji żywności ekologicznej.

W 2007 roku było w Polsce około 250-300 sklepów specjalistycznych, a ich liczba zwiększa się o 20% rocznie. Szacuje się, że do końca 2009 r. będzie około 500 sklepów specjalistycznych. Również sklepy wielkopowierzchniowe aktywniej niż dotychczas włączają się w sprzedaż żywności ekologicznej przez wydzielenie regałów lub części powierzchni sprzedażowej. Być może na polskim rynku pojawi się także kilka małych sieci krajowych i pierwsze sklepy sieci zagranicznych. Także pośrednicy hurtowi będą bardziej aktywni i powstaną większe hurtownie i centra logistyczne [Rynek... 2008].

Podsumowanie

W całym analizowanym okresie lat 2003-2007 zaobserwować można wzrost liczby gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi, jednak dynamika tego zjawiska w ostatnich dwóch latach słabnie. Charakterystyczne jest także przestrzenne zróżnicowanie powstawania gospodarstw ekologicznych. Największa liczba tych podmiotów funkcjonuje w województwach charakteryzujących się niekorzystną strukturą agrarną, stosunkowo czystymi terenami lub łatwym dostępem do dużych lokalnych rynków zbytu. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych stanowi obecnie około 1,5% ogólnej powierzchni użytków rolnych w Polsce. Wśród gospodarstw ekologicznych dominują gospodarstwa do 10 ha, aczkolwiek rośnie (na razie nieznacznie) także udział gospodarstw większych, powyżej 50 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa ekologicznego w 2006 r. wynosiła blisko 25 ha. Wraz z rozwojem rolnictwa ekologicznego rozwija się także infrastruktura przetwórcza. Jednak procesy te są w początkowej fazie, dlatego część ekologicznych surowców przetwarzana jest w konwencjonalnych przetwórciach, co powoduje, że wytworzone w ten sposób produkty tracą swoją ekologiczną „wartość”. Podobnie infrastruktura handlowa w zakresie obrotu żywnością ekologiczną wkracza dopiero na ścieżkę rozwoju. W dalszym ciągu dominującym sposobem zbytu produktów

ekologicznych jest sprzedaż bezpośrednia, a także sprzedaż poprzez sklepy specjalistyczne. Jeśli rolnictwo ekologiczne oraz rynek tych produktów będzie rozwijał się analogicznie jak w innych rozwiniętych krajach europejskich, to jest to z pewnością działalność z perspektywą rozwoju.

Literatura

- Efektywność ekonomiczna gospodarstw ekologicznych. [2004]. Tryb dostępu: www.witrynawiejska.org.pl/strona.php?p=673. Data odczytu: 30.04.2008.
- Łuczka-Bakuła W. [2007]: Rynek żywności ekologicznej. Wyznaczniki i uwarunkowania rozwoju. PWE, Warszawa.
- Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego IFOAM. [2008]. Tryb dostępu: www.ifoam.org. Data odczytu: lipiec 2008.
- Nestorowicz R. [2006]: Kanały dystrybucji żywności ekologicznej. *Przemysł Spożywczy* nr 12.
- Pilarski S., Grzybowska M., Brzeziński M. [2003]: Rynek żywności ekologicznej. Wyd. Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży, Seria Monografie i Rozprawy, Łomża.
- Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich. [2007]. GUS, Warszawa.
- Rolnictwo ekologiczne w Polsce w 2003 roku. Raporty i analizy Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. [2004]. Tryb dostępu: www.ijhar-s.gov.pl. Data odczytu: 30.04.2008.
- Rozporządzenie Komisji nr 94/92 z 14.01.1992 r. [1992]. *Official Journal* L 011, 17.01.1992, s. 0014–0015, z późn. zm.
- Rozporządzenie Rady nr 2092/91 z 24.06.1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych. [1991]. *Official Journal* L 198, 22.07.1991, s.1, z późn. zm.
- Runowski H. [2004]: Gospodarstwo ekologiczne w zrównoważonym rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. *Wieś i Rolnictwo* nr 3.
- Rynek żywności ekologicznej w Polsce. [2008]. Tryb dostępu: www.gieldaspozywca.pl. Data odczytu: 30.04.2008.
- Sołtysiak U.: [2008]: Żywność ekologiczna – zasady produkcji i kontroli. *Przemysł fermentacyjny i owocowo-warzywny* nr 1.
- Stan i tendencje rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce wg danych na dzień 31 grudnia 2006 r. oraz jego rozwoju na przestrzeni lat 2004-2006. Raporty i analizy Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. [2007]. Tryb dostępu: www.ijhar-s.gov.pl. Data odczytu: 30.04.2008.
- Stan i tendencje rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce wg stanu na dzień 31 czerwca 2007 r. Raporty i analizy Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. [2008]. Tryb dostępu: www.ijhar-s.gov.pl. Data odczytu: 30.04.2008.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym. [2004]. *Dz.U.* nr 93, poz. 898, z późn. zm.
- Żakowska-Biemans S. [2006]: Organizacja sprzedaży żywności ekologicznej w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu* tom VIII, zeszyt 3.
- Żakowska-Biemans S., Gutkowska K. [2003]: Rynek żywności ekologicznej w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Wyd. SGGW, Warszawa.